

Zakościelna, Anna / Gurba, Jan

"Lvivskýj Archeołohičnyj Visnyk":, red.
V. Baran, t. 1, Lviv 1999 : [recenzja]

Archeologia Polski Środkowowschodniej 6, 267-268

2001

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

ANNA ZAKOŚCIELNA, JAN GURBA

„LVIVSKYJ ARCHEOLOHIČNYJ VISNYK”, RED. V. BARAN, T. 1, LVIV 1999, 199 s., IL.

W rok po inauguracji nowej lwowskiej serii wydawniczej „Wołyno-Podilski Archeolohični Studii” (t. 1: 1998¹; t. 2: 2000), z inicjatywy Muzeum Historycznego we Lwowie, Inspekcji ochrony zabytków archeologicznych lwowskiego obwodowego Wydziału Kultury oraz Ratowniczej służby archeologicznej Instytutu Archeologii NAN Ukrainy, ukazał się pierwszy tom „Lvivskoho Archeolohičnoho Visnyka”. Na czele komitetu redakcyjnego, złożonego z wybitnych badaczy pradziejów i okresu Rusi Kijowskiej Ukrainy Zachodniej, stanął profesor Wołodymyr Baran, kijowski badacz, uznany znawca kultury czerniachowskiej i wczesnego średniowiecza².

Omawiane czasopismo poświęcone jest prezentacji wyników badań archeologicznych i materiałów źródłowych używanych na terenie obwodu lwowskiego, zestawionych w dwóch działach. Pierwszy obejmuje rezultaty prac z lat 1952-1992. W drugim dziale zestawiono wyniki badań z lat 1995-1996 (w jednym wypadku z sezonu 1995-1997). Łącznie tom zawiera 25 artykułów pióra 24 autorów (z których W. Konopla jest autorem i współautorem 12 pozycji). Są to opracowania i sprawozdania z badań obejmujące stanowiska z różnych epok i okresów, od końca paleolitu środkowego po czasy nowożytnie. Na szczególne podkreślenie zasługują publikacje materiałów z badań dawniejszych, których wyniki weszły do literatury na podstawie tymczasowych doniesień (por. przypis 3 i 4).

Nadzwyczaj interesujące są rezultaty prac L. Mackewyja na stanowiskach paleolitycznych: Pryjna I, gdzie odkryto najstarsze (nie licząc znalezisk z Krymu) obozowisko jaskiniowe na Ukrainie (C¹⁴ – 45600±450) oraz warstwy młodsze z bogatymi inwentarzami paleozoologicznymi (11180± i 8500±70); Lwów VII (11350±110); i mezolitycznych: Rozwadów II, Weryn VIII, Kulczycy IX, w nawisach Pryjna VII (z pracowniami wyrobów kościanych – 7020±30, 6090±40) i Lwów VIII.

W. Konopla zaprezentował analizę 5863 zabytków kamiennych (w tym 5607 krzemiennych) uzyskanych w Radeliczach na stanowisku z pogranicza mezolitu i neolitu.

Materiały kultury ceramiki wstęgowej rytej przedstawili M. Pełeszczyszyn (1933-1999) z własnych badań w latach 1977-1979³ w miejscowości Tadani nad Bugiem i W. Konopla z Ułczyna na górnym Podniestrzu. W. Konopla ogłosił również materiały ceramiczne z osady kultury malickiej w Kamjance Bużkiej badanej przez W. Sawycza (1923-1995) w latach 1952-1953⁴.

Materiały kultury pucharów lejkowatych i kultury trypolskiej z osady w Wynnykach – położonej w strefie bezpośredniego sąsiedztwa tych kultur – przedstawił M. Pełeszczyszyn.

W Szyszak opublikował dwie siekiery z krzemienia wołyńskiego, najprawdopodobniej kultury ceramiki sznurowej znalezione luźno we wsi Dobrostan.

Rezultaty prac prowadzonych przez polsko-ukraińską ekspedycję archeologiczną w miejscowości Side na Podkarpaciu ogłosił zespół w składzie W. Cyhyłyk, R. Hrybowycz, W. Hupało, J. Machnik, L. Mackewyj, D. Pawliw, W. Petyhrycz i E. Sosnowska⁵. Na osadzie kultury pucharów lejkowatych odkryto tam pozostałości pochówku wyposażonego w naczynie grupy naddniestrzańskiej kultury ceramiki sznurowej.

Wyniki badań na stanowiskach kultury Gawa-Holihra (trackiego halsztatu) w miejscowości Stara Sil I oraz kultury wysockiej w Stałaszcze i Hłynyci I ogłosił W. Konopla; w Piłdyssie – P. Dowhań i J. Onyszczuk, a w Małoszkowyczach – W. Rudnyj.

W. Iwanowskyj badał stanowisko z okresu rzymskiego w Łuszczyczach i Szarpancach I. Na tym drugim obiekcie występowały również materiały kultury komarowskiej i – bliższej kulturze łużyckiej – grupy leżnickiej.

Dużą część tomu zajmują wyniki badań na grodziskach wczesnośredniowiecznych okresu Rusi Kijowskiej, przede wszystkim latopisowego Wsiewołoża i Szczekatyna, badanych przez R. Czajkę. Identyfikację Wsiewołoża z grodzi-

³ Por. m.in. M. Pełeščyšyn: Archeolohični doslidženja Lvivskoho universytetu u 80-ch – peršyj połovyny 90-ch rr., „Visnyk Lvivskoho Universytetu, serija istoryčna”, vyp. 32: 1997, s. 9.

⁴ Por. M. A. Pełeščyšyn: Plemena kultury Verbkovice-Kostjaneć, [w:] Starodavnie naselennja Prykarpattja i Wołyni (doba pervisnoobščynnoho ładu), Kyïv 1974, s. 114; O. P. Černyš, red.: Archeolohični pam’jatky Prykarpattja i Wołyni kam’jannoho viku, Kyïv 1981, s. 179.

⁵ Podano tu skład autorów wg spisu treści omawianego tomu (s. 199), natomiast przed tytułem artykułu (s. 171) pominięto nazwiska polskich współpracowników.

¹ Por. rec.: A. Zakościelna, J. Gurba: „Wołyno-Podilski Archeolohični Studii”. Pamjati I. K. Svešnikova (1915-1995), red. V. Konoplja, B. Čajkovskij, t. 1, Lviv 1998, 299 s., APŚ, t. 5, 2000, s. 248-249.

² Por. M. M. Tołočko: Slovo pro jubilara, [w:] Etnokulturni procesy v pivdenno-schidnij Evropi w I tysačolitti n.e., Kyïv-Lviv 1999, s. 5-7.

skiem w Starohrodzie zawdzięczamy A. Cynkałowskiemu⁶. Po spaleniu grodu w 1098 r. część jego funkcji przejął Lito-weż, a rolę centrum wołości Sokal⁷. Szczekotyń identyfikowany jest z grodziskiem w Hłynsku⁸. Nadto M. Fyłypczyk publikuje wyniki badań grodzisk w Kulczycach (o powierzchni 80 ha⁹) i w Sołońsku, a R. Berest w Rokytne, badanym przez M. Pełeszczyszyna. Materiały z wczesnośredniowiecznych osad w Hryniwie 2 oraz wspomnianych już w Stałaszcze i Hłynyci 1, ogłosił W. Konopla.

Ponadto R. Mokytycz przedstawił wyniki badań architektoniczno-archeologicznych w podziemiach cerkwi Przemienienia Pańskiego we Lwowie oraz, łącznie z W. Konopłą i W. Opryskiem, na terenie nowożytniej zabudowy w Żółkwi (Żowkwi).

Materiały z wielokulturowego stanowiska (od mezolitu do wczesnego średniowiecza) Czerwonograd 7 (dawniej Nowy Dwór) opublikowali W. Wojnarowski, W. Iwanow-

skyj i W. Konopla. Na podkreślenie zasługują odkrycia – po raz pierwszy we wschodniej części Grzędy Sokalskiej – materiałów kultury janisławickiej i wołyńsko-lubelskiej ceramiki malowanej.

W tomie znajdują się też sprawozdania z badań powierzchniowych (szkoda, że pozbawione mapek) prowadzonych nad Boberką w rejonie żydaczewskim przez W. Konopłę i O. Sytnyka, w lewym dorzeczu Połtwi w rej. żółkiewskim (dawnym nesterińskim) przez W. Konopłę, P. Dowhania i R. Czajkę oraz nad rzeką Dumą, rej. żółkiewski, przez W. Konopłę, T. Myłana i O. Osaulczuka. Na wszystkich badanych obszarach stwierdzono bezwzględną przewagę stanowisk wczesnośredniowiecznych i kultury czerniachowskiej.

Podsumowując stwierdzić trzeba, iż w I tomie „Lvivsko-ho Archeolohičnoho Visnyka” otrzymaliśmy pokazną serię publikacji źródłowych, które zainteresują każdego badacza zajmującego się problematyką dawnej osadnictwa na terenie środkowo-wschodniej Europy. Żałować należy, iż wydawnictwo pozbawione jest tłumaczenia streszczeń artykułów na jeden z języków „kongresowych”, gdyż wówczas jego odbiór byłby znacznie szerszy.

Gratulując Inicjatorom, Redaktorom i Autorom udanego i potrzebnego nowego czasopisma, życzymy by stało się ono konsekwentnie wydawanym rocznikiem. Jego pojawienie się w żadnym stopniu nie powinno wpłynąć na zahamowanie edycji wcześniej powołanych lwowskich wydawnictw archeologicznych, jak „Materiały i doslidžennja z archeolohii Prykarpattja i Wołyń”¹⁰, „Novi materiały z archeolohii Prykarpattja i Wołyń”¹¹, „Archeolohični doslidžennja Lvivsko-ho Uniwersytetu”¹², „Studia Archaeologica” i wspomnianych już „Wołynno-podilsky archeolohični studii”, zawsze z zainteresowaniem witanych przez archeologów Polski południowo-wschodniej¹³.

¹⁰ T. 1: 1953 (Naukovi zapysky Instytutu Suspilnych Nauk) – 7: 1998 (rec. J. Gurba: t. 1-5 [w:] AAC, t. 7: 1965, s. 172-175; A. Zakościelna, J. Gurba: t. 7 [w:] APŚ, t. 5, 2000, s. 243-247).

¹¹ [Vyp. 1:] 1991 – vyp. 2: 1992 (rec. J. Gurba: vyp. 1 [w:] R. Lub., R. 29/30: 1987/1989 [druk:] 1991, s. 117-118).

¹² [Vyp. 1:] 1996 – 3: 1998.

¹³ A. Zakościelna, J. Gurba, A. Kokowski: Lubelsko-wołyńskie pogranicze kulturowe jako klucz do prahistorii Europy środkowej, APŚ, t. 5: 2000, s. 298-304.

⁶ Referat A. Cynkałowskiego na plenum Instytutu Istorii Kultury Materialnoj AN ZSRR w Leningradzie w r. 1941, mps., wg: P. A. Rappaport: Voennoe zoddčestvo zapadnorusskich zemel X-XIV vv., „Materiały i issledovanija po archeologii SSSR”, nr 140: 1967, s. 42; A. Janeczek: Osadnictwo pogranicza polsko-ruskiego. Województwo bełskie od schyłku XIV do początku XVII w., Warszawa 1993, s. 137; M. Bojko: Bibliografija naukovych prac jubiljata, 1930-1973, [w:] Mynule i sučasne Wołyń. Ołeksandr Cynkałovskij i Wołyń, Łuck 1998, s. 50; ale w Materiały do pradziejów Wołynia i Polesia -Wołyńskiego, Warszawa 1961, s. 199 – w Zdzarach. A. V. Nosonov: „Russkaja zemlja” i obrazovannic territorii drevnerusskogo gosudarstva, Moskva 1951, identyfikował Wsiewołoż z Siwołożem w obwodzie czernikowskim (s. 60, 223, 237); przytacza również dane o wołyńskiej – nadbużańskiej – jego lokalizacji (s. 130, 133).

⁷ Na temat identyfikacji grodziska w Litowiczu por. O. P. Černyš: Archeolohični pam’jatky Prykarpattja i Wołyńi rannoslov’jansko-ho i davnioruško-ho periodiv, Kyiv 1982, s. 194; A. Janeczek: tamże, s. 138.

⁸ P. A. Rappaport: tamże, s. 31; O. P. Czernysz: tamże, s. 178.

⁹ Warto przypomnieć tu sugestię P. A. Rappaporta na temat łączenia grodzisk o wielohektarowej powierzchni w Kulczycach i Rokytne z wczesną epoką żelaza (A. P. Rappaport, tamże, s. 12) i przystosowaniu ich do funkcji obronnych we wczesnym średniowieczu, jak np. na terytorium Białorusi (por. V. I. Šadyra: Haradzišta, [w:] Archeolohija i numizmatyka Bełarusi. Encikłpedyja, Minsk 1993, s. 156). Nota bene w czasie badań w Kulczycach poza materiałem wczesnośredniowiecznym odkryto ułamki ceramiki kultury czerepyńsko-łagodowskiej (M. Fyłypčuk, s. 73 w omawianym tomie).